

Renus is een uitgave van de afdeling Rijnstreek van de Archeologische
Werkgemeenschap voor Nederland (A.W.N.)

Renus verschijnt tenminste tweemaal per jaar. Oplage 200 stuks.

Redactie: G. Jansen

Redactieadres: Geregracht 50, 2311 PB Leiden (werkruimte A.W.N.)

++++
Gegevens uit Renus mogen worden overgenomen, mits bronvermelding plaats
vindt en een copie van het artikel, waarin gegevens uit Renus werden
gebruikt, aan de redactie wordt gestuurd.
++++

Vondstmeldingen

Als u iets gevonden heeft, waarvan u denkt, dat het van belang kan zijn;
of als u weet, dat anderen vondsten hebben gedaan, belt u dan a.u.b. met
een van de volgende mensen:

Dick van der Kooij, Welterdreef 93, 2253 LJ Voorschoten, tel. 071-764072
Suus Sprey, Burg. Visserpark 14, 2405 GR Alphen a/d Rijn, tel. 01720-94986
Gijsbert Jansen, Chopinlaan 45, 2394 GK Hazerswoude, tel. 01714-13276

Ook houden wij ons aanbevolen voor melding van plaatsen, waar grondwerk
plaats (gaat) vinden. Help mee het bodemarchief te beschermen: een kleine
vondst kan het begin van iets belangrijks zijn!

Meehelpen met de opgravingen?

Heeft u belangstelling om actief deel te nemen aan het veldwerk, dan kunt
u in de veldwerk-agenda zien, welke projecten in uitvoering zijn, of uit-
gevoerd gaan worden. Voor de precieze gegevens van plaats en tijd kunt u
de bovenstaande telefoonnummers draaien. Met nadruk wordt er op gewezen,
dat ervaring absoluut geen vereiste is.

Restaureren, tekenen en vondstverwerking

Deze werkzaamheden gebeuren in onze werkruimte aan de Geregracht 50 te
Leiden, elke maandagavond vanaf 20.00 uur.

Opgave nieuwe leden

Nieuwe leden kunnen zich aanmelden bij de administrateur van de A.W.N.,
postbus 100, 2180 AC Hillegom. Het lidmaatschap kost voor volwassenen
f 50,- per jaar. Leden ontvangen zesmaal per jaar het tijdschrift "Westerheem".
Nieuwe leden worden persoonlijk uitgenodigd voor een eerste kennismaking
met de afdeling.

Aan de Leden

Traditiegetrouw ontvangt U in deze Renusaflevering de stukken voor de jaar-
vergadering op 7 mei. In het algemeen lijkt de conclusie gewettigd, dat de
afdeling een actief leven leidt zonder grote problemen. Een moeilijkheid be-
gint zich echter wel uit te kristalliseren: de financiële consequentie's
van het betrekken van het pand Geregracht 50. Incidenteel lukt het wel hier-
voor enige inkomsten te verwerven; voor zekerheid op de lange termijn is het
noodzakelijk een vaste dekking van een exploitatietekort te vinden. Hierover
is inderijd overleg met het Hoofdbestuur geweest, een vervolg daarop is thans
gewenst.

Een andere financiële tegenvaller heeft ons getroffen, doordat de waterleiding
deze winter ondanks voorzorgen bevroren is. De vraag luidt of verzekering de
schade dekt. De les is, dat in het vervolg zeer zorgvuldig alle leidingen
leesgeblazen moeten worden.

Met de historische Vereniging Alphen is er een bespreking geweest over een
beter contact m.b.t. de archeologiebeoefening ter plaatse en samenwerking in
de monumentencommissie.

Opgravingen zijn er afgelopen kwartaal niet geweest. In Koudekerk is door een
aantal actieve leden een geploegd terrein nagelopen op/nabij de percelen,
waar in 1977/78 door K. Sarfatij gegraven is. Veel vroeg-middeleeuws materiaal
werd verzameld.

Door de opening van de Oudheidkamer in Koudekerk is er een soort uitstralings-
effect ontstaan t.o.v. het ontwaken van de historische belangstelling. Dit
leidt tot melding van -sans oude- vondsten. Hieronder een 17e eeuwse tinnen
lepel, fraai met merken; een 18e (?) eeuwse beugel van een tas; vroeg 17e
eeuwse tegels, maar ook een puntgave vroeg(?) 14e eeuwse blauw/grijs bakkende
waterkan.

Dezelfde actieve Koudekerkse leden bekeken ook een te slopen pand in Hazers-
woude-Rijndijk. Dit karakteristieke pand uit 1911 met wat Jugendstil-kenmer-
ken bleek een verborgen geheim te bergen, dat niet van archeologisch belang
is; maar als voorbeeld van petite histoire verdient het ergens vermeld te
worden. De bouwers en oorspronkelijke bewoners, twee ongetrouwde zusters, had-
den hun slaapkamer voorzien van een zware, ijzeren deur. Wat vreesden ze, anno
1911...? Enige bouwelementen zijn bewaard voor de Oudheidkamer Hazerswoude,
helaas niet dé deur!

Tenslotte ontvingen wij uit Oegstgeest een vondstmelding. Het schone van sloten op het Endegeestterrein leverde naast het gebruikelijke post-middel-eeuwse spul toch ook een fragment 13e/14e eeuws blauw-grijs bakkend en een inheems-Romeinse(?) scherf op. Een en ander is het gevolg van de hond uitlaten. Dus: kijk ook eens rond als U ergens grondwerkzaamheden ziet en schroom niet met het gevondene langs te komen. Een scherf is soms de inleiding tot vele!

Tot ziens op de jaarvergadering.

.....

INHOUD RENUS 1990-1

	pagina
Aan de leden.....	2
Uitnodiging afdelingsjaarvergadering 1991.....	4
Notulen afdelingsjaarvergadering 1990.....	5
Jaarverslag over 1990.....	7
Schatgraverij Anno 1597 - P.J.M. de Baar	13
Op het omslag	16
Renus.....	17
Veldwerkagenda.....	18

UITNODIGING TOT HET HOUDEN VAN DE AFDELINGSJAARVERGADERING

De vergadering wordt gehouden op 7 mei 1991, in de werkruimte van de afdeling, Geregracht 50. De aanvang is om 20.00 uur.

- Agenda: 1. Opening.
2. Ingekomen stukken.
3. Notulen van de vergadering van 8 mei 1990.
(Opgenomen in deze Renus)
4. Jaarverslag van de secretaris over 1990.
(Opgenomen in deze Renus)
5. Verslag van de kascontrole-commissie.
6. Benoeming van de nieuwe kascontrole-commissie.
7. Financieel verslag over 1990 en begroting voor 1991.
(Beschikbaar op de vergadering of aan te vragen bij de penningmeester)
8. Bestuursmutaties:
- aftredend en herkiesbaar: G.Louwes.
  - voorgedragen als nieuw bestuurslid: E.Sprietsma.
- Het bestuur gaat er, met interne wisseling van functies, als volgt uitzien:
D.van der Kooij	(voorzitter)
E.Sprietsma	(eerste secretaris)
G.Louwes	(tweede secretaris)
F.Vervæet	(penningmeester)
G.Jansen	(lid)
S.Sprey	(lid)
P.van der Broeke	(adviserend lid)
9. Rondvraag.
10. Sluiting en aansluitend een hapje en een drankje.

Tot zeven dagen voor 7 mei 1991 kunnen leden punten aan de agenda toevoegen op schriftelijk verzoek van tenminste 10 leden en/of kunnen leden tegenkandidaten stellen voor het bestuur, eveneens ondersteund door tenminste 10 leden en een schriftelijke verklaring van de kandidaat dat hij zitting wil nemen in het bestuur.

Dit alles te zenden aan de secretaris.

NOTULEN VAN DE AFDELINGSJAARVERGADERING OP 8 MEI 1990.

Aanwezig: Veertien leden en zes bestuursleden.

1. Opening:

De voorzitter opent de vergadering om 20.05 uur en heet alle aanwezigen van harte welkom.

2. Notulen vorige vergadering:

De notulen van de vorige afdelingsjaarvergadering worden goedgekeurd. De heer Van den Berg deelt mede dat hij contact heeft gehad met de heer Dijkman van de stichting Utopa. De heer Dijkman heeft gezegd dat de gelden die niet voor de verbouwing zijn gebruikt, niet hoeven te worden terugbetaald maar kunnen worden gebruikt voor de verdere verbouwing van het pand of voor de aanschaf van veldwerkmateriaal. De gelden mogen niet gebruikt worden om tekorten mee te dekken.

De heer Wassink merkt naar aanleiding van bovenstaande op dat deze gelden dan op een aparte rekening moeten worden gezet en als een reserve op de balans moet worden opgenomen.

3. Jaarverslag van de secretaris:

Het jaarverslag wordt goedgekeurd.

4. Het financieel verslag:

Het is duidelijk geworden dat er verlies is gemaakt in het afgelopen jaar. Er moeten dus aanvullende fondsen gevonden worden om dit tekort af te dekken. Een van de mogelijkheden hiervoor is om de exploitatiekosten door te berekenen in de begroting voor een opgraving. Dit wordt ook door andere afdelingen gedaan, bijvoorbeeld door afdeling Brabant.

En aantal aanwezigen wil de jaarstukken liever voor de vergadering hebben. Mensen die de financiële stukken voor de vergadering willen hebben kunnen deze aanvragen bij de penningmeester. Voor de andere leden zullen de financiële stukken ter inzage aanwezig zijn op de ledenvergadering.

5. Verslag van de kascommissie:

De kascommissie, gevormd door de heren Wassink en Van Vliet, heeft haar onderzoek verricht en de boekhouding accoord bevonden. De penningmeester wordt gedechargeerd.

6. Benoeming nieuwe kascommissie:

De nieuwe kascommissie zal bestaan uit de heren Van Vliet en Sprietsma.

7. De vergadering gaat accoord met de benoeming van de heren Jansen en Vervaet als bestuursleden.

8. Mededelingen van het bestuur:

- De vergadering gaat ermee accoord dat de zaterdag na het eind van een graafdag het materiaal door de leden zal worden schoongemaakt.

- Vrijwilligers die zich willen bezighouden met het bijwerken van de puntenkaart zal worden gevraagd zich te melden bij mw.Sprey.

- Het bestuur stelt voor om een ad-hoc commissie in het leven te roepen voor het organiseren van excursies. De heer Huisman meldt zich aan om zitting te nemen in zo'n commissie. Een nadere oproep zal nog worden gedaan in de Renu.

- De vergadering kan ermee accoord gaan dat het nieuwe Huishoudelijk Reglement na een goedkeurende verklaring door het hoofdbestuur in werking gaat treden.

- Er worden vrijwilligers gezocht voor het onderhoud aan het gebouw.

9. Rondvraag:

- De heer Roefstra wil van het bestuur een bevestiging krijgen over financiële afspraken die zijn gemaakt over het archiefonderzoek. Tussen hem en de heer Van der Kooij zal overleg plaats vinden.

- De heer Roefstra wil het archiefonderzoek naar andere kastelen ook voor zijn rekening nemen.

- Mw. Van der Meulen stelt voor om het wassen van de vondsten bij tourbeurt te doen. Nadere afspraken hierover worden op de wekelijkse werkvond gemaakt.

- Mw. Van der Meulen vraagt zich af hoe de begeleiding van nieuwe leden op een werkvond verbeterd kan worden. Door het bestuur wordt voorgesteld om nieuwe leden per werkvond met een ander mee te laten lopen, zodat ze kennismaken met alles wat er gedaan wordt op de maandagavond.

- De heer Van den Berg vraagt of het bestuur de agenda van een bestuursvergadering en de datum op het prikbord wil hangen. Het bestuur zegt toe dit te doen.

10. Sluiting:

De vergadering wordt gesloten om 21.05 uur en aansluitend is er de mogelijkheid na te praten onder het genot van een hapje en een drankje.

TACO ZIP

door Fritsgerald
& Cromheecke

JAARVERSLAG OVER 1990

LEDEN:

De afdeling Rijnstreek had op 31 december 1990 150 leden, waarvan een aantal huisgenootleden. Eind december 1989 had de afdeling eenzelfde aantal leden. In de loop der jaren schommelt het ledenaantal steeds rond de 150 leden. Er dient **altijd naar** mogelijkheden gezocht te worden om het aantal leden uit te breiden. Een aantal van 175 kan wellicht een goed streefdoel zijn.

BESTUUR:

Na de ledenvergadering op 8 mei 1990 bestond het bestuur uit:

Voorzitter: D. van der Kooij vanaf mei 1986,
Secretaris: F. Vervaet vanaf mei 1990,
Penningmeester: G. Louwes vanaf mei 1987,
Lid: S. Sprey vanaf mei 1985,
Lid: G. Jansen vanaf mei 1990,
Adviserend lid: P. van den Broeke vanaf mei 1989.

De heer D. van der Kooij zit reeds in het bestuur sinds mei 1984, maar hij is voorzitter sinds mei 1986. In mei 1990 zijn de heren F. Vervaet en G. Jansen toegetreden tot het bestuur als respectievelijk secretaris en lid, redacteur Renus.

Het bestuur kwam in 1990 achtmaal bijeen.

Aan de orde zijn gekomen:

- het op regelmatige wijze laten verschijnen van de Renus;
- de aanwezigheid van de A.W.N. op de Leidse Uitdag;
- de exploitatiekosten van het gebouw;
- het programma van de lezingen;
- de opgraving van het kasteel Roucoop in Voorschoten;
- de afwerking van de opgraving en het verslag van het onderzoek van Klein-Poelgeest in Koudekerk aan de Rijn.
- de afwerking van de opgraving op het Couvee-terrein in Alphen aan de Rijn en het indienen van een voorlopig verslag bij G.S. van Zuid-Holland,
- aanvragen van subsidies voor opgravingen;
- nieuwe projecten;
- het nieuwe Huishoudelijk Reglement van de afdeling;
- monumentennota's van verschillende gemeentes;
- opname van de afdeling in de gemeentegidsen van de gemeentes in ons werkgebied;
- sponsering via het organiseren van tentoonstellingen;
- problemen rond een publicatie in het 'Alphens Dagblad'.

Als A.W.N.-vertegenwoordiger nam de heer D. van der Kooij deel aan het overleg in de Archeologische Begeleidings Commissie van de gemeente Leiden. Met de provinciaal archeoloog drs. W. Hessing werden door bestuursleden besprekingen gevoerd over de te volgen werkwijze bij de opgraving van kasteel Roucoop.

Dit jaar werd de regionale vergadering van de A.W.N. in Vlaardingingen gehouden. Deze vergadering werd door de heer Van der Kooij bezocht namens de afdeling Rijnstreek. De jaarlijkse afgevaardigdenvergadering vond dit jaar plaats in Utrecht. Onze afdeling werd vertegenwoordigd door de heren Van der Kooij en Vervaet. Aan de orde kwamen onder meer de dwarsverbanden die zijn opgestart en de oprichting van archeologische stichtingen waar plaatselijke A.W.N.-afdelingen soms in deel nemen. Daarnaast is ingegaan op het ledenbestand. Per jaar komen er ongeveer evenveel aanmeldingen als afmeldingen binnen. Het hoofdbestuur gaat proberen meer inzicht te krijgen in het hoe en waarom hiervan.

LEZINGEN:

Dit jaar werden zeven lezingen gehouden:

- drs. J. Hoesenberg Romeins leer: De bevolking op de voet gevolgd.
- drs. A. Lagerweij Het Amsterdamse aardewerk-onderzoek.
- drs. A. Döbken Een inheems-romeins grafveld in Spijkenisse.
- drs. H. de Groot Het 13e- en 14e eeuwse aardewerk uit de ovens van de Bemuurde Weerd in Utrecht.
- W. Bosman Wonen tussen wind en water: De archeologische rijkdom van het strandwallengebied van Zuid-Kennemerland.
- drs. J. Slofstra Het geheim van Koning Kyrië - Archeologie en Volkskunde rond de Romeinse villa van Overloon.
- drs. M. Krauwer Archeologisch onderzoek in en rond de stad Amersfoort.

De gemiddelde opkomst per avond bedroeg ongeveer twintig leden.

WFRK AVONDEN:

In 1990 is er vrijwel iedere maandagavond een werkvond geweest. Een deel van de avonden is gebruikt voor het leggen van een tussenvloer in de kelder van ons gebouw. Dit betekent dat we nu extra ruimte hebben gekregen voor de determinatie en uitwerking van vondstcomplexen. Hoewel ons onderkomen in de praktijk van een tweetal jaren zeer goed blijkt te voldoen, blijven er door de toename van de opgravings- en uitwerkingsactiviteiten wenren ontstaan waarvoor ruimte gevonden moet worden.

Ook zijn er nog achterstanden uit het verleden (archief en opgravingsdocumentatie) die bij serieuze aanpak meer plaats zullen vergen. Van een tweetal opgravingen (Koudekerk - Klein-Poelgeest en Voorschoten-Roucoop) is dit jaar de uitwerking buiten ons gebouw geschied om redenen van ruimtebeslag.

Bij de (post-)middeleeuwse uitwerkingen is in het najaar een begin gemaakt met de aardewerkdeterminatie t.b.v. het aardewerksysteem van een oude vondstgroep: Teylingen. Daarnaast is doorgewerkt aan Klein-Poelgeest: de uitsplitsing en registratie van de vondsten uit 1988 en 1989 is voltooid. Als eerste aparte groep is het bouwmetaal dat nog in Koudekerk bij de gemeente lag opgeslagen, bekeken. Dit is gedetermineerd (zie Renus 1990-3) en opgedeeld in drie partijen: een typecollectie die deel blijft uitmaken van het vondstmateriaal, een tweede typecollectie benevens de grote bouwfragmenten, die in de Oudheidkamer Koudekerk zijn ondergebracht en het overige, dat als archeologisch materiaal is afgeschreven en dat door de gemeente toegepast zal worden in het Klein-Poelgeestplantsoen. Met het tekenwerk zijn geen vorderingen gemaakt, het archiefonderzoek wordt -op een lager pitje- voortgezet.

Op het vondstmateriaal van Voorschoten-Roucoop is een versnelde procedure toegepast. Vrijwel alles is ter plaatse gewassen en daarna in het gebouw van het voormalige Lucascollege gedroogd en uitgesplitst (zie Renus 1990-3). Medio februari kon alles verpakt in bodemarchiefdozen naar de Geregracht getransporteerd worden. Na verwerking van de grote vondstnummers bouwmetaal, die nog in kratten zaten, bleek de totale omvang van het complex 4½ dozen.

In de sector Romeinen lag dit jaar volledig de nadruk op de uitwerking van Alphen-Couvee. Het bouwmetaal is zoveel mogelijk in een eerste fase al gedetermineerd en afgevoerd. Ondanks dat resten er nog 60 dozen. Veel Romeins materiaal komt uit middeleeuwse sporen (het meeste zelfs waarschijnlijk). Getracht wordt de uitwerking door beide groepen specialisten gelijktijdig te laten verlopen. Met het tekenwerk is goede voortgang gemaakt. Van materiaalgroepen die naar de ROB zijn gebracht (hout, leer) wordt in 1991 een rapportage verwacht.

De afdeling restauratie wakte dit jaar aan aardewerk van Klein-Poelgeest, Couvee en Roucoop. Met het oog op tentoonstellingen werd soms 'spoedwerk' geleverd. Materiaal van Klein-Poelgeest kreeg i.v.m. plaatsing in de Oudheidkamer extra aandacht.

Doordat Roucoop in Voorschoten verwerkt werd, kon tegelijkertijd op de Geregracht aan Couvee doorgewassen worden. Dit kwam dit jaar gereed, evenals een aantal kleine groepjes van recente opgravingen. Dit betekent, dat we op dit gebied voor het eerst in jaren praktisch 'bij' zijn.

VELDWERK 1990

In de vorige nummers van Renus is steeds aandacht besteed aan het dan lopende veldwerk, daaraan hier een kort overzicht.

Alphen a/d Rijn, verkenningen.

Diverse terreinen werden bekeken of nagelopen op hun archeologische mogelijkheden, meestal met geen of weinig succes. Dit betrof o.a. de Emmalaan, Molenwetering, Gnephoek en Leidse Schouw (afkleding).

Alphen a/d Rijn, Julianastraat-Couvee.

Deze grote opgraving liep door tot in februari van dit verslagjaar (zie Renus 1990-1). Bij het begin van de bouwwerkzaamheden werden op een niet opgegraven deel van het terrein nog enige funderingen ingemeten en vondsten geborgen.

Alphen a/d Rijn, Rijksweg 11/Leidse Schouw.

In vervolg op het onderzoek van een inheems-Romeinse woonplaats in 1987 werden in het weiland ten Oosten van de bemsloot enige sleuven gegraven met steun van de gemeente. Hierin waren slechts een paar greppels en kuiltjes met Romeins materiaal aanwezig. Conclusie is, dat het zwaartepunt van de site meer westwaarts gelegen heeft, mogelijk onder de Leidse Schouwweg zelf. De gevonden fragmenten van een terracotta beeldje hebben waarschijnlijk behoord tot een exemplaar van het type Moeder-godin. Een goede parallel lijkt: G.M.E.C. van Boekel, Roman Terracotta Figurines and Masks from the Netherlands, z. pl., z. j. (1987), fig. 84 (= BROB 35, 1985). Daarnaast kwamen bij het wasen een aantal fragmenten van tegulastempels te voorschijn.

Hazerswoude, Dorp.

Een klein onderzoekje in de Dorpsstraat leverde 15e eeuwse materiaal op. Zie Renus 1990-2, p. 6-8.

Hazerswoude, Rijksweg 11.

Het nalopen van de werkzaamheden had weinig opbrengst. Slechts ter hoogte van de wijk Groenestein werden enige Romeinse scherven gevonden.

Koudekerk, Klein-Poelgeest.

In een bouwput werden aangetroffen: een ca. 18e eeuwse waterput, behorend tot het bouwhuisterrein en een dichtgeslakte sloot met Siegburg steengoed. In de rand van een andere bouwput kon met financiële steun van de gemeente een rond 12e eeuwse afvalkuil/greppel met Pingsdorf-, Paffrath-, en kojelpotscherven worden vrijgegraven. Dit is het vroegste spoor op dit terrein.

Leiden, Breestraat 85.

Bij graafwerkzaamheden op het achterterrein werden hier waargenomen: een 14e eeuwse beerput met 19e eeuwse inhoud en een ophogingslaag met o.m. Fingsdorfscherven.

Leiden, Langebrug 20.

In een kleine opgravingsput op de binnenplaats kwam als voornaamste spoor een zeer diep stekend ca. 15e eeus fundament (steenmaat 22/10,5/5) te voorschijn.

Voorschoten, verkenningen.

Nagelopen werden de werkzaamheden bij de British School (aanleg sportvelden) en de Papelaan (spoor tunnel), beiden met het oog op prehistorische vondsten. Op de laatste locatie werden ook een reeks boringen gezet om het beloop van de strandwal te bekijken. Archeologisch gezien interessante grondwerkzaamheden zullen hier pas in 1992 starten.

Voorschoten, Roucoop.

Van dit kasteelcomplex is het Noordwestkwadrant opgegraven, omvattende de gracht met schoelingen, kademuren, brug en een klein deel van het kasteel-eiland. Datering van het vondstmateriaal overwegend 17/18e eeuw. Verkennend onderzoek binnen het kasteel leverde een vierkante fundering op, gevuld met 14/15e eeuwse scherven. Zie Renus 1990-2 en 3.

Warmond, verkenning.

Een bouwproject werd bekeken i.v.m. de gemelde vondst van ijzertijdscherven, zonder verder succes.

PUBLICITEIT/TENTOONSTELLINGEN:

Materiaal uit opgravingen van de A.W.N.-Rijnstreek was dit jaar op twee plaatsen te zien. In augustus/september hebben een vitrine met vondsten en een tekstbord met gegevens over Roucoop in de hal van het Voorschotense gemeentehuis gestaan. In Koudekerk aan de Rijn werd in oktober de Oudheidskamer geopend. De helft hiervan is aan onze opgraving Klein-Poelgeest gewijd.

Zoals gebruikelijk had de vereniging een stand op de Leidse Uitdag op 22 september. Op Roucoop werd een open dag georganiseerd die enige honderden mensen trok. Een weersbestendig publicatiebord, door een van onze leden verzorgd, bleek op deze regenachtige dag een grote aanwinst.

Met medewerking van de gemeente Voorschoten werd een persconferentie over Roucoop georganiseerd. Dit resulteerde in een dik pak dagbladpubliciteit. Ook de opening van de Oudheidskamer in Koudekerk en Middeleeuwse vondsten op het Klein-Poelgeest terrein leverden artikelen op.

PUBLICATIES:

J. van Dijk	, Zooarcheologisch Onderzoek van Vroeg-middeleeuws Botmateriaal uit de opgraving van de A.W.N.-Rijnstreek aan de Hoogmadaneweg te Leiderdorp in 1983 en 1984. (Scriptie I.P.P.) Amsterdam 1990.
M. Dijkstra en R. Pex	, Poging tot reconstructie van het voorhuis van Dever. In: Dever Bulletin 1, 1990, p. 17-28.
E. Roefstra	, Opgraving Klein Poelgeest '88; Voltoid verleden tijd? In: Fibula 31, 1990, no 4, p. 24 - 31.
A. Wassink	, The Roman Monetary Policy from 49 B.C. to the middle of the third century A.D. In: BABESCH 64, 1989, p. 160 - 171.

SCHATGRAVERIJ ANNO 1597; DE VERBORGEN MUNTEN VAN MARIA GERRYTSDR.

Het was vroeger een goed gebruik om een bepaald deel van het bezit aan muntgeld "veilig" op te bergen. Banken bestonden nog niet en papiergeld was onbekend - er waren wel geldswaardige papieren, zoals losrenten, obligaties, pandbrieven en dergelijke, maar deze waren niet gemakkelijk overdraagbaar. De hoeveelheid contant geld was bij de rijkere mensen vaak onvoorstelbaar groot; in inboedels uit de zeventiende en achttiende eeuw wordt vaak een speciale met ijzer beslagen geldkist van groot formaat aangetroffen. Behalve een flink bedrag dat meteen te grijpen zou moeten zijn voor onverwachte plotselinge uitgaven, was het grootste gedeelte van die contanten echter een probleem. Niet alleen diefstal, maar vooral ook brand vormde een groot risico. Nu kon van de bij een brand tot een klomp versmolten goud- en zilverstukken nog wel een dusdanige tegenwaarde bij bijvoorbeeld een edelsmid bedongen worden dat de schade niet zo groot was, maar ideaal was zoiets uiteraard niet. Vandaar de oplossing die vele generaties gekozen hebben: het begraven in de grond. Zelfs Christus gebruikte dit in een parabel, dus oud was het gebruik beslist. Ook de plek was meestal traditioneel bepaald: onder de haard of zeer dicht in de buurt daarvan. Vooral bij opgravingen is dit wel gebleken. Dit deel van een huis was bij een totale verwoesting doorgaans nog goed herkenbaar, zodat een overlevende weinig problemen had om zich te oriënteren bij het opgraven van de schat.

Verslagen van muntvondsten in vroeger eeuwen zijn er wel, maar niet in grote aantallen. In Leiden althans wordt men niet overstelpt met vermeldingen van dit soort vondsten. Daarom hier een aardig geval, waarbij de nabestaanden prima wisten waar de overledene haar schatten begraven had. Het gaat om Maria Gerritsdr. (ook wel de achternaam Minnen voerende), die drie keer getrouwd was, laatstelijk met Claes Pietersz. van Medenblich, schipper. Iemand die drie keer trouwt moet om al te ingewikkelde erfeniskwesties te vermijden of op huwelijksvoorwaarden trouwen of een zeer ondubbelzinnig testament maken, waar de overige betrokkenen geen bezwaren tegen maken. Zo had Maria tot executeurs-testamentair aangewezen Claes Adriaensz., brouwer, en Foy van Brouchoven. Dit waren niet zomaar de eerste de besten: Claes Adriaensz. behoorde tot de vroedschap en bekleedde functies in het stadsbestuur en Van Brouchoven was secretaris en schout van Leiden en baljuw/dijkgraaf van Rijnland geweest en nog steeds belangrijk als stadsbestuurder en rentmeester van het hoogheemraadschap. Ten tijde van hun bemoeienis met de nalatenschap van Maria Gerritsdr. waren beiden burgemeester van Leiden. Deze mannen gingen de boedel van Maria inventariseren en werden daarbij vergezeld door Geryt Dirckx., lindeweaver, nu bode van de hoge heerlijkheid Warmond, en diens zoon Dirck Gerytsz., neven van de overledene. Uiteraard was de weduwnaar van de partij: Claes Pietersz. van Medenblich was schipper, mogelijk nog op Medenblich, maar zeker op Amsterdam. Zijn woonplaats is dan ook voorspelbaar: in de buurt van het zogenaamde Amsterdamse Veer, zijnde een gedeelte van de Oude Rijn tussen de Hooglandsekerksteeg en de Dullebakkersteeg. Het huis van Claes en Maria stond dan ook op de Oude Rijn, maar iets verder naar het oosten, dicht bij de "Hoygrafsbrugge", dat is de huidige Gepekte Brug tussen Hooigracht en Pelikaanstraat. Zij bezaten daar twee panden, het eerste op de hoek van de steeg (waar thans een winkel in verf en behang gevestigd is) en het tweede was nieuw gebouwd ten tijde van het huwelijk op een leeg erf achter dit pand. In dit tweede pand, aan de Oude Rijn, woonde het echtpaar en was Maria ook overleden.

Eerst leidde Claes zijn bezoekers naar de keuken, "tusschen de schoorsteen ende de betstede, onder seecker houten casgen off schappraye, aldaer vast gestelt wesende, ende dat in de aerde begraven". De "hiding place" was dus bepaald niet gemakkelijk te bereiken; mogelijk ging het Claes wel aan het hart dat hij het houten kastje moest wegbreken om eronder te kunnen komen. In het gat vonden de heren een aarden kan met een tinnen deksel. Van alle gevonden munten wordt de (standaard)waarde per munt opgegeven en daarna nog eens het totaal. Dit laatste wordt hier maar weggelaten, omdat dit veel ruimte kost en toch vrij eenvoudig te berekenen is dat vier oude rozennobels van elk 8 gulden 10 stuivers, dus $8\frac{1}{2}$ gulden, in totaal f 34 waard zijn.

Na deze rozennobels (een Engelse munt, die hier wel nageslagen werd) telden de heren 44 "geheele ende 2 halve oude Spaensche ducaten", die 7 gulden 10 stuiver golden. Drie nieuwe dubbele dukaten werden gerekend à f 7-10-0, 3 Philippusgulden à f 2-6-0, een vierdubbele Portugese kroon was maar liefst 12 gulden waard, nog overtroffen door een vierdubbele Spaanse pistolet à f 13 en twee dubbele Spaanse pistoletten voor samen eveneens f 13. Dat munten in een precies twee keer zo grote vorm geslagen werden als de oorspronkelijke munt, behoren wij ons steeds te herinneren bij het zien van een dubbeltje: dit is immers van origine een dubbele stuiver. Vandaar uiteraard ook het begrip "vierdubbel". Op basis van genoemde waarden is het logisch dat drie enkele Spaanse pistoletten op $\frac{3}{4}$ van 13 gulden gewaardeerd zouden worden, dus f 9-15-0. Maar zoals zo vaak moet je dit maar niet al te nauwkeurig narekenen, want dan blijkt dat men in de praktijk om een of andere ons niet bekende reden een over- of onderwaardering hanteert. Zo ook hier: de drie enkele pistoletten werden niet hoger geschat dan f 9-12-0. Een Italiaanse dubbele ducaat werd f 7-4-0 waard geacht, 13 goudgulden f 2-14-0 elk en 20 Franse kronen f 3-5-0 per stuk. Met deze laatste munten was wat aan de hand, want hiervan werd geen totale waarde opgegeven. Vervolgens vond men nog een Schotse kroon van 3 gulden, twee halve "Milresen" à f 3-12-0, twee "cruysaten mitten corten cruyce" (denkelijk de Portugese cruzaat) à f 3-6-0, drie "cruysaten mitten langen cruyce" à f 3-7-0, 37 hele en 2 halve angelotten à f 5-8-0 (dus gerekend alsof het 38 hele angelotten betreft) en nog een angelot met de letter O op 't schip à f 5-2-8. Dat hier zelfs de penningen aangegeven worden, laat wel zien dat deze Engelse munt veel en in veel verschillende vormen in Holland circuleerde. Het natellen van het geld leverde verder nog een oude Gelderse rijder van f 1-16-0 op, een nieuwe Gelderse rijder van 3 gulden, twee "vierendelen van Vlaemsche nobel", samen gewaardeerd op f 3-10-0, een gouden Carolusgulden van f 1-15-0, en evenveel waard zijnde "climergulden" (de clemmergulden werd ten tijde van hertog Karel van Gelre geslagen), vier hele gouden realen à f 5-10-0, 77 gouden "conincxdalers off halve realen" à f 2-15-0 en een "zilvere reael van twee" (dus een dubbele zilveren reaal) van f 0-11-4. Achteraf werd nog een heel klein muntje gevonden en alsnog toegevoegd: "noch een doyt", waarde 2 penningen. In totaal bevatte deze kan een waarde van maar liefst f 1002-14-14.

Maar dat was nog niet alles: Claes wist nog een geheime bergplaats. "In 't middel van de betstede van de voors. coecken, wel diep onder de aerde begraven" werd "noch bevonden in een cleyn aerden potgen": 3 dubbele rozennobels "die men noemt Elysabetten" à f 18 gulden, 4 Engelse rozennobels à f 8-10-0, 27 oude dubbele ducaten à f 7-10-0, 3 enkele oude ducaten à f 3-15-0, een enkele Italiaanse ducaat à f 3-12-0, twee hele "Milresen" à f 7-4-0 en een angelot à f 5-8-0. Bij elkaar leverde dat nog eens f 322-3-0 op.

Waren dit duidelijk spaarcenten, die wellicht al enige tijd aan de circulatie onttrokken waren en mogelijk speciaal uitgezocht waren op hun relatief grote waarde, Claes

bewaarde in zijn kantoor nog een flink bedrag van zijn vrouw. Nadat dit geld naar beneden gebracht was, gingen de heren eerste sorteren in gouden en zilveren munten. Aan gouden munten vonden ze: 2 angelotten à f 5-8-0, twee oude dubbele ducaten à f 7-10-0, twee oude Henricusnobelen à f 7-10-0, een Utrechtse rozennobel à f 4-2-0, een Vlaamse nobel à 7 gulden, een Engelse "zitter" à f 5-8-0, zeven nieuwe enkele ducaten à f 3-12-0, tien Franse kronen à f 3-5-0, 24 goude Conincxdalers of halve realen à f 2-15-0, een enkele Spaanse pistolet à f 3-4-0, een nieuwe Portugese kroon à 3 gulden en twee goudgulden van f 2-14-0. Daarna kwamen de zilveren munten aan bod. Opmerkelijk is dat de aantallen daarvan veel groter waren. Zo waren er 46½ Conincxdalers à f 2-11-0, 26 realen van achten (in de volksmond: Spaanse matten) à f 2-5-0, 80 realen van vieren à f 1-2-8, 4 realen van twee à f 0-11-4, 5 rijksdaalders en 2 oorden à f 2-6-0, twee "Berchsche dalers, hagemunte wesende, genomen samen op 2 gulden" (dus twee hagemunten, eigenlijk valse munten, geslagen in het hertogdom Berg, het huidige Ruhrgebied, waarvan de edelmetaalwaarde op 2 gulden geschat werd), 5 tienstuverpenningen à f 0-10-0 en 4 schellingen, twee halve schellingen en een Vlies, bij elkaar gewaardeerd op f 1-14-8. Inclusief de Bergse daalders bedroeg de waarde f 489. Behalve de 46½ Conincxdaalders en 26 realen en de twee Bergse hagemunten werd al het zilvergeld aan Claes verstrekt om daarmee wat lopende rekeningen te betalen en met name de kosten van de begrafenis enz. te voldoen, waardoor f 109-2-8 afgetrokken moest worden en nog f 379-17-8 overbleef.

Wie denkt dat er toen echt geen stuiver meer in huis was, komt bedrogen uit: er was nog een spaarpotje. In "seecker groen doosgen, bevonden in de Oostersche kiste bij het testament" werden nog aangetroffen: 4 oude dubbele dukaten à f 7-10-0, een nieuwe Zeeuwse dubbele ducaat à f 7-4-0, vier zilveren Conincxdalers à f 2-11-0, een reaal van achten en een reaal van vieren, samen f 3-7-8 en een "snaphaen" (een van oorsprong Gelderse munt) à f 0-6-0. In totaal beliep dit f 51-1-8. Overigens bevonden zich bij dit geld ook nog twee gouden ringen "wesende een duffe" en een gouden ring met een parel bezet.

Als we de waarde van al het geld bij elkaar tellen komt het totaalbedrag van f 1755-16-14 uit de bus. Tel maar na, met zestien penningen in een stuiver en twintig stuivers in een gulden. Wanneer bedacht wordt dat een gewone vakman, bijvoorbeeld een timmerman, toen zo'n f 200 per jaar verdiende, dan zal het duidelijk zijn dat er een fortuin onder de grond verborgen lag. Naar hedendaagse begrippen moet dan toch al gauw aan een paar ton gedacht worden.

Wie meer over de geschiedenis en waarde van de hier genoemde munten wil weten, kan zich het snelst oriënteren in het pocketboekje (Aulaserie nr. 213) *De Nederlandse munten* van dr. H. Enno van Gelder en *Klinkende munt. Geschiedenis van het geld in de Lage Landen* door Bert van Beek, Hans Jacobi en Marjan Scharloo (Amsterdam/Brussel 1985²); de nog uitvoeriger *Encyclopedie van munten en bankbiljetten* onder redactie van E.J.A. van Beek (Alphen aan den Rijn 1986) is nog niet verder dan de letter G. Uiteraard kan het Koninklijk Penningkabinet, Rapenburg 28, Leiden, nog heel wat meer informatie verstrekken.

De inventaris van de op 19 september 1597 overleden Maria Gerritsdr. is te vinden in het archief van de Weeskamer van Leiden inv.nr. 2755^e bij het Gemeentearchief van Leiden. Daar zijn uiteraard nog veel meer gegevens, met name van biografische aard, te vinden.

Op het omslag:

Fragment van een kaart van Joh. Dou, 1670.

(Archief van het Hoogheemraadschap van Rijnland)

Zoals reeds eerder vermeld zal er de tweede helft van april een onderzoek plaats vinden op het terrein naast de Hervormde Kerk in Boskoop. De tegen de kerk gebouwde voormalige pastorie zal plaats moeten maken voor een kerkelijk centrum.

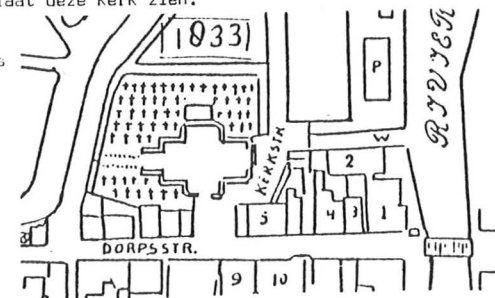
Op de plaats van de huidige kerk heeft een kerk gestaan die in 1895 door brand is verwoest.

Zijde en Dorpsstraat 1765

Deze voorganger van de huidige kerk is waarschijnlijk gebouwd rond 1750. Deze kerk was ter vervanging van de in 1549 gebouwde kerk, die wegens bouwvalligheid gesloopt moest worden. De afbeelding op de omslag laat deze kerk zien.

Het terrein van de nu gesloopte pastorie heeft van 1828 tot 1875 als begraafplaats gediend. Na de brand van 1895 is dit kerkhof geruimd.

RENUS

De laatste jaren is Renus hoofdzakelijk gebruikt als blad om mededelingen in te ventileren en om kleine opgravingen in te publiceren. Dit willen we veranderen en daarom nodigen we de leden uit om meer copy te leveren voor Renus. Hierdoor kunnen ook artikelen verschijnen die niet direct met door de afdeling verrichte opgravingen te maken hebben. Te denken valt bijvoorbeeld aan artikelen over onderwerpen waarin mensen zich hebben gespecialiseerd. Ook anderen met dezelfde interesse kunnen zich op die manier verrijken met het gepubliceerde materiaal.

.....

A.W.N. - publicaties:

Het secretariaat van de afdeling heeft een klein depot van A.W.N.-publicaties. (zie achterzijde Westerheem) Een bezoek aan de Geregracht 50 op maandagavond is een gemakkelijke en gezellige manier om uw archeologische boekenplank aan te vullen.

.....

????????????????????????????????

Wilt u historische of archeologische boeken, tijdschriften e.d. te koop aanbieden? Als u een briefje met alle informatie naar de redactie stuurt, wordt uw bijdrage in Renus opgenomen.

==

VELDWERK AGENDA

Alphen a/d Rijn, Leidse Schouw. (Inneems-)Romeinse site. Afhankelijk van werkzaamheden aan R711.

Sanzon. Hier is recent een onderzoek begonnen in een samenwerking van ROB en RMO, periode: Romeins, vroeg-middeleeuws. AWW-leden zijn welkom, inlichtingen bij Suus Sprey.

Boskoop,

Kosterij. Inmiddels heeft proefonderzoek plaatsgevonden. Boringen wijzen op bijna drie meter ophoging boven het schone veen. Onderzoek: medio april.

Hazerswoude,

Dorp. Hier komt waarschijnlijk binnenkort een terrein voor onderzoek in aanmerking.

Rijksweg 11. Werkzaamheden worden gevolgd; veldverkenning in najaar.

Voorschoten,

Dorp. Met de eigenaar van een restauratiepand is de afspraak gemaakt voor een verkenning op het achterterrein.

Roucoop. De sloop van het oude fabriekspand is bijna voltooid. De tweede, korte fase van de opgraving volgt vanaf ongeveer de tweede week van april.